

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra teorie kultury (kulturologie)

Obecná teorie a dějiny umění a kultury

Marie Sternová

**Vůdčí osobnosti a lokální kultura
v regionech ČR**

Leading Figures and Local Culture in Czech Regions

Teze

Vedoucí práce: PhDr. Vladimír Czumalo, CSc.

2011

PŘEDMĚT PRÁCE

Tato disertační práce se zabývá problematikou funkčního propojení lokální kultury a v ní se vyskytujících vůdčích osobností, zástupců elit, kteří mají na udržování a rozvíjení lokální kultury klíčový vliv. Pokusíme se mimo jiné dokázat, že vůdčí osobnost jakožto kulturní elita není jen vědecký a ideologický konstrukt, který se při snaze vyhledat konkrétního představitele této elity rozpadá (Zich, 2003, s.60).

Pro účel této práce jsme zvolili dva modelové regiony, které by měly díky své geografické i kulturněhistorické svébytnosti značně přispět k objasnění úlohy vůdčích osobností v lokální kultuře:

Chodsko je bezesporu jedním z nejosobitějších regionů České republiky, který si přese všechny dějinné a politické zvraty zachoval svou jedinečnost. Chodský spisovatel a sběratel folklóru *Jindřich Šimon Baar (1869–1925)* pak beze zbytku představuje typického zástupce místní elity – duchovního vůdce regionu.

Stejně tak *Šumava* je regionem, přes který se historické i nacionální bouře přehnaly, aniž by na jeho svérázu a tajuplnosti způsobily vážnější škody. Výrazná problematika česko-německých vztahů pak (stejně jako na Chodsku) tvoří podstatnou kapitolu v kulturněhistorickém kontextu regionů. Básník Šumavy *Karel Klostermann (1848–1923)* tvoří ikonu tohoto regionu, jehož je skutečnou vůdčí osobností a vzorem národnostního i regionálního uvědomění.

SHRNUTÍ STAVU ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY

Z kulturologického, resp. kulturně antropologického hlediska chápeme lokální kulturu jako kulturní systém, který vykazuje oproti kultuře národní jistá kulturněhistorická a lokální specifika a který funguje jako relativně samostatný, regionálně, časově i prostorově ohraničený celek (Vodáková, 1993, s.72). Nahlížíme-li na fenomén lokální (regionální) kultury jako na kulturu místní, tedy v užším pojetí jako na zvláštnosti kulturního života daného regionu, zřetelněji vyplynou některé funkce lokální kultury, které jsou důležité pro zachování kulturně historické kontinuity v dané oblasti.

Těmito funkcemi rozumíme v první řadě možnost vyjádřit pomocí lokální kultury a činností s ní souvisejících příslušnost k danému regionu; pro jeho obyvatele je lokální kultura zároveň nástrojem k psychickému ukotvení v místě bydliště a způsobem sebevyjádření vlastní identity. Není třeba zvlášť zdůrazňovat, jak nezastupitelnou roli hraje

lokální kultura v sebeuvědomění každého jedince a v upevňování jeho vztahu k domovskému regionu. Z premisy, že lokální kulturu je třeba nadále udržovat a rozvíjet, vychází i Katedra teorie kultury (kulturologie), která se touto problematikou dlouhodobě a systematicky zabývá (Funkce lokální kultury..., 1995, s.4).

Při zkoumání aspektů lokální kultury v souvislosti s úlohou vůdčích osobností předpokládáme, že lokální kultura se udržuje v mysli jedince dvěma základními mechanismy. Primárně jde o vytvoření vztahu ke geografickým a kulturně historickým specifikům regionu. Zpočátku je iniciátorem tohoto „emocionálního vrůstu“ samozřejmě výchova v rodině. Hlavní úlohu mají v tomto směru však vůdčí osobnosti daného regionu, čili představitelé elit, které jsou schopny hájit společenské a kulturní zájmy regionu (Klener, 1996, s.254). Tyto osobnosti částečně zastávají funkci jakýchsi místních nadčasových „opinion leaders“, neboť svým vlivem, ať už přímo, nebo přeneseně pomocí svého životního díla, formují názory širšího publika (tamtéž, s.509), nezřídka i po své smrti.

Sekundárně se vztah k regionu upevňuje mechanicky, tj. udržováním místních tradic, participací na folklórních událostech a podobně. Tyto dva mechanismy fungují spojeně a bez jednoho z nich nelze hovořit o skutečném vztahu k regionální kultuře.

CÍLE PRÁCE

Cílem této disertační práce je zpracovat kulturologickou syntézu, která bude spojením monografie vybraných vůdčích osobností, tedy J. Š. Baara a Karla Klostermanna, analýzy kulturních a historických specifik Chodska a Šumavy a závěrečné interpretace výsledků empirického šetření provedeného v těchto regionech.

V teoretické části práce je věnována pozornost životu a dílu významných lokálních osobností v kontextu kulturně historického vývoje vybraných regionů, zvláštní důraz je také kladen na fenomén folklóru a jeho otisky v každodenním životě obyvatel.

Aplikační část disertační práce pak tvoří empirické šetření, které zkoumá životnost Baarova a Klostermannova odkazu a prožívání lokální identity obyvatel Chodska a Šumavy, a jejich vzájemné srovnání. Toto šetření má dát odpověď na otázky, které logicky vyplývají z tématu zpracovaného v teoretické části práce: Ovlivňuje odkaz vůdčích osobností v regionech ČR každodenní kulturní život obyvatel, vnímají je občané jako elitu regionu nebo se stali historickým reliktem, ke kterému se lidé vracejí jen symbolicky? Jak

vlastně vypadá dnešní kulturní život v regionech – mají v nich tradice pevné místo, či podléhají vlivům dnes tak obávané globalizace a unifikace kultury? A konečně: prožívají a vnímají obyvatelé regionů nějak svoji lokální identitu, a pokud ano, jakými mechanismy se to děje?

POUŽITÉ METODY

Aplikační část práce tvoří kvalitativní výzkum, prováděný na homogenní skupině respondentů. Výběr respondentů probíhal nenáhodně a úsudkem; zvolili jsme vzorky studentů z 3. ročníků gymnázií, neboť středoškolsí studenti ještě stále trvale žijí v regionech a nikoli v místě vysokoškolského studia; na druhé straně předpokládáme, že v předposledním ročníku studia (tedy ve věku okolo 18 let) již mají ucelené názory, vliv rodiny na ně a jejich výchova jsou vcelku již uzavřeny a vztah k regionu je u nich dostatečně vyzrálý a ustálený; respektujeme zároveň zaneprázdněnost ročníků maturitních.

Jako nejvhodnější techniku výzkumu jsme zvolili dotazníkové šetření. Součástí dotazníku, který byl připraven s identickými otázkami v regionálních mutacích, byly otázky uzavřené i otevřené, aby mohli respondenti co nejvýstižněji vyjádřit svůj názor.

Šetření je doplněno srovnávacím výzkumem provedeným mimo regiony – v Praze, který má ukázat předpokládané rozdíly ve vnímání úlohy vůdčích osobností v jejich domovských regionech a mimo ně.

STANOVENÉ HYPOTÉZY A DOSAŽENÉ VÝSLEDKY

Obecné hypotézy, jež měl výzkum ověřit, byly stanoveny takto:

Hypotéza 1 – Respondenti znají vybranou vůdčí osobnost včetně bližších údajů.

Hypotéza 2 – Respondenti znají dílo dané osobnosti.

Hypotéza 3 – Respondenti mají k dané osobnosti osobní vztah.

Hypotéza 4 – Respondenti se účastní organizovaných akcí spoj. s místní lidovou kulturou.

Hypotéza 5 – V rodinách respondentů jsou udržovány pravidelné zvyky spojené s místní lidovou kulturou.

Hypotéza 6 – Místní kultura se promítá do běžného života respondentů.

Hypotéza 7 – Respondenti se cítí být příslušníky daného regionu.

Výzkum v regionu Chodsko

Hypotéza 1 – Respondenti znají osobnost Jindřicha Šimona Baara včetně bližších údajů.

Z dotazníků vyplývá, že 50 respondentů, tedy plných 100%, zná osobnost Jindřicha Šimona Baara.

Všichni respondenti se setkali s Baarovou osobností ve škole. 56% respondentů zaznamenalo informace o Baarovi v médiích, 50% respondentů se s Baarem setkalo díky své rodině, 18 % jich o Baarovi hovořilo s přáteli, 6% se jím zaobíralo při zájmové činnosti a 16% respondentů se s ním setkalo jinde (v muzeu či v knihovně). Tato část hypotézy se tedy potvrdila na sto procent.

Při zkoumání, jaké bližší údaje respondenti o Baarovi znají, byly výsledky podobně přesvědčivé. 49 z 50 respondentů čili 98% si vybavuje minimálně tři bližší údaje o životě a díle Jindřicha Šimona Baara. Pouze jeden respondent (2%) si nevybavuje nic.

Hypotéza 2 – Respondenti znají dílo Jindřicha Šimona Baara.

Z dotazníků vyplývá, že plných 92% respondentů (46 osob) dokáže vyjmenovat alespoň jedno Baarovo dílo. Naopak 8% z nich si nevybavuje ani jedno (všichni čtyři se za to do dotazníku omluvili a jeden slíbil, že to napraví).

Pokud nebudeme tyto čtyři osoby brát v potaz, tak mezi znalci Baarova díla vede *Hanýžka a Martínek* (někdy ovšem nesprávně uvedena jako *Hanýška*, *Hanička* či *Haniška*) s 67,4% (31 osob). Dobře je na tom též tklivý obrázek z chudého venkovského života *Pro kravičku* s 60,9% (28 osob). Přičítat to lze skutečnosti, že se jedná o dílka určená dětem, která respondentům s vysokou pravděpodobností četli rodiče či prarodiče.

Hypotéza 3 – Respondenti mají osobní vztah k Jindřichu Šimonu Baarovi.

Z dotazníků vyplývá, že 31 respondentů (tj. 62%) pociťuje, že má osobní vztah k Jindřichu Šimonu Baarovi. Respondenti nejčastěji uvádějí, že si Baara váží jako nadaného spisovatele, významnou osobnost kraje, vzdělaného člověka, který proslavil chodský region a byl pro něho přínosem.

19 respondentů (tj. 38%) naopak uvádí, že nemá k Baarovi žádný zvláštní vztah, protože „je mi lhostejný“, „minulost je minulost a tak se o ni vůbec nezajímám“, „neznám jeho život tak dobře“, „nezaujala mne jeho díla“, „jeho knížky jsou nudné“, případně neuvádějí žádný důvod.

Hypotéza 4 – Respondenti se účastní organizovaných akcí spojených s chodskou lidovou kulturou.

Z dotazníků vyplývá, že 48 z 50 (tedy 96%) respondentů se pravidelně účastní organizovaných akcí spojených s chodskou lidovou kulturou. 39,6% z nich (19 osob) to činí obvykle dvakrát do roka, 33,3% (16 osob) jednou, 16,7% (8 osob) pak třikrát a 10,4% (5 osob) čtyřikrát ročně a více.

Zajímáme-li se, jakých akcí se mladí Chodové a Chodky nejraději účastní, pak jednoznačně vedou tradiční letní Chodské slavnosti plné hudby, tance a lidových řemesel s 79% (38 osob). Nadpoloviční většina respondentů, kteří se jich účastní, také uvádí, že při Slavnostech zastávají aktivní funkci (např. vystupují se souborem či fungují jako pořadatelé). Druhé místo v oblíbenosti obsadil rozverný únorový masopust s 50% (24 osob), při němž aktivně vystupuje v masce či kroji také nadpoloviční většina respondentů. S menším zájmem se pak setkává Štandrlé čili koncert chodské hudby, Chodský bál či vystupování s uměleckým souborem – vše po 10,4% (5 osob).

Hypotéza 5 – V rodinách respondentů jsou udržovány pravidelné zvyky spojené s chodskou lidovou kulturou.

Z dotazníků vyplývá, že lidové zvyky v rodině dodržuje pouhých 52% respondentů, naopak 48% respondentů žádné zvyky během roku nedodržuje.

U těch, kteří nějaké zvyky drží, vede jednoznačně pečení tradičních chodských koláčů s tvarohovo-makovo-povidlovou náplní během Chodských slavností či pouti, kterému holduje 76% rodin respondentů. 34% rodin pak s oblibou vaří tradiční chodská jídla, jako je například rýpl neboli „slepičí žrádlo“ (těsto z brambor a mouky osmahnuté na másle), „brambůrová polívka s koblížkem“, masopustní šišky (smažené pečivo z vánočkového těsta ve tvaru trojúhelníku) či známý a oblíbený velikonoční beránek. S ním je spojeno malování velikonočních kraslic s chodskými motivy (a barvení v červeném odvaru z cibulových slupek), které provozuje 20% respondentů (shodou okolností jde o samé dívky).

Tato hypotéza se tedy potvrdila jen z poloviny, neboť překvapivé procento rodin žádné zvyky již nedodržuje.

Hypotéza 6 – Chodská kultura se promítá do běžného života respondentů.

58% respondentů (29 osob) se domnívá, že do jejich každodenního života se chodská kultura nijak nepromítá.

Naopak 42% míní, že ano; 52,3% z nich (11 osob) si pak myslí, že se chodská kultura v jejich běžném životě projevuje hlavně používáním chodského nářečí (bulačiny). 19% respondentů (4 osoby) dále zmiňuje, že vliv chodské kultury na svůj život vidí v tom, že se rádi aktivně účastní folklórních akcí a slavností.

Dalšími zmiňovanými způsoby, jak se chodská kultura promítá do běžného života respondentů, je naprosto automatické dodržování chodských zvyků (např. pečení koláčů či vaření typických jídel), používání chodské keramiky nebo „broukání si chodských melodií“. Respondenti také konstatují: „Na Chodsko nedám dopustit!“

Hypotéza 7 – Respondenti se cítí být Chody.

Velice zajímavé výsledky vyplývají z odpovědí na otázky zkoumající vnímání a prožívání chodské identity. Přesně 50% respondentů (25 osob) se necítí být Chodem/Chodkou. Hlavním důvodem pro ně je fakt, že nedodržují žádné chodské zvyky (44%). Jiným častým argumentem je, že místo jejich bydliště nepatří mezi 11 historických chodských vesnic – to uvádí 36% respondentů. 16% z nich pak „nebylo vychováno v souladu s chodskými tradicemi“, zbylá 4% důvod svého ne-chodství neuvádí.

Druhá polovina respondentů se cítí být Chodem/Chodkou, a to z 80% proto, že se na Chodsku zkrátka narodili či že zde žijí. 40% si dále myslí, že jsou Chody, neboť dodržují různé chodské zvyky a aktivně se účastní folklórních akcí.

Tato hypotéza tedy dopadla značně ambivalentně. Důvodem může být fakt, že respondenti chápali „bytí Chodem“ jak v širším, tak užším smyslu (tedy zda pocházejí z jedné z jedenácti tradičních vsí).

Výzkum v regionu Šumava

Hypotéza 1 – Respondenti znají osobnost Karla Klostermanna včetně bližších údajů.

Všichni respondenti, tedy 100%, znají Klostermanna (resp. setkali se s jeho osobností) ze školy. 56% respondentů zaznamenalo informace o Klostermannovi v médiích, 38% respondentů se s ním setkalo díky své rodině, 20% jich o Klostermannovi hovořilo s přáteli, 10% se jím zabíralo při zájmové činnosti. Celých 42% respondentů se

s Klostermannem setkala ještě jinde: 20% všech uvádí exkurze po Šumavě, 8% přednášky nebo muzeum či knihovnu.

Při zkoumání, jaké bližší údaje respondenti o Klostermannovi znají, nebyly výsledky už tak přesvědčivé. 62% respondentů si vybavuje alespoň tři bližší údaje o životě a díle Karla Klostermanna, 18% pak alespoň jednu věc. Celých 20% si však nevzpomnělo vůbec na nic bližšího.

Hypotéza 2 – Respondenti znají dílo Karla Klostermanna.

Z dotazníků vyplývá, že 78% respondentů dokáže vyjmenovat alespoň jedno Klostermannovo dílo. Naopak 22% z nich (tedy 11 osob) si nevybavuje ani jedno.

Z těch, kteří si na nějaké vzpomněli, suverénně zvítězil román *V ráji šumavském*, který uvedlo plných 100%. S velkým odstupem pak následuje *Ze světa lesních samot* s 28,2% (11 osob), celkem překvapivě se umístil také výbor povídek *Bílý Samum* s 25,5% (10 osob), *Mlhy na Blatech* uvedlo 20,5% (8 osob), *Šumavské povídky* pak 7,7% respondentů (3 osoby). Po jedné zmínce se ještě objevila díla *Skláři*, *Šumava, má láska*, *Ecce homo!* a povídka *Svalený balvan*. Pro zajímavost: 12,8% respondentů (4 osoby) kupodivu nesprávně uvedlo básnickou sbírku *Kniha lesů, vod a strání* od S. K. Neumanna.

Hypotéza 3 – Respondenti mají osobní vztah ke Karlu Klostermannovi.

Z dotazníků vyplývá, že 60% respondentů (30 osob) pociťuje osobní vztah ke Karlu Klostermannovi. Respondenti nejčastěji uvádějí, že si Klostermanna váží pro jeho literární kvality, jako osobnosti, která zpopularizovala jejich domovský region i proto, že zachytil atmosféru dnes již vymizelé Šumavy pro další generace.

40% respondentů (20 osob) naopak uvádí, že nemá ke Klostermannovi žádný vztah, neboť „jeho knihy nečtu“, „cítím lhostejnost kulturnímu barbaru vlastní“, „myslím, že se kvůli němu dělá poslední dobou zbytečně velký rozruch“ apod.

Hypotéza 4 – Respondenti se účastní organizovaných akcí spojených s šumavskou lidovou kulturou.

Z dotazníků vyplývá, že 48 z 50 (tedy 96%) respondentů se pravidelně účastní organizovaných akcí spojených se šumavskou lidovou kulturou. 39,6% (19 osob) tak činí

obvykle dvakrát do roka, 33,4% (16 osob) čtyřikrát ročně a více, 18,75% (9 osob) pak jednou a 8,25% (4 osoby) třikrát ročně.

Zkoumáme-li blíže, jakých akcí se mladí Šumavané a Šumavanky nejraději účastní, suverénně vítězí tradiční historické Slavnosti solné Zlaté stezky, kterých se, ač nepravidelně, účastní plných 100% respondentů! Více než třetina z nich se přitom zapojuje aktivně tak, že v dobovém kostýmu kráčí v průvodu či vystupuje s pěveckým, tanečním či hudebním souborem. Druhé místo s odstupem obsadily oslavy Velikonoc s tradicemi s nimi spojenými, jichž se polovina respondentů účastní i aktivně. Jde především o průvod s řehťáčkami, koledování a především šumavská specialita – „pekání vajec“.

Hypotéza 5 – V rodinách respondentů jsou udržovány pravidelné zvyky spojené s šumavskou lidovou kulturou.

Z dotazníků vyplývá, že lidové zvyky v rodině dodržuje 66%, tedy dvě třetiny respondentů, naopak 34% nedodržuje.

U těch, kteří nějaké zvyky drží, vede jednoznačně pečení tzv. „mětýnek či hnětýnek“, kterému se doma věnuje 78,8% respondentů (26 osob). 66,7% (22 osob) dodržuje tradice spojené s Velikonocemi (pekání, kraslice, pečení beránka a bochánků, řehtání apod.), 27,3% (9 osob) drží také masopust. 24,2% respondentů (8 osob) zvlášť zdůraznilo přípravu tradičních šumavských pokrmů i s konkrétními příklady (šumavská topinka, černá omáčka, masopustní koblihy, šumavská kulajda, husa, jarní sekaná s kopřivami či špenátem atd.).

Tato hypotéza se tedy víceméně potvrdila ze dvou třetin, což je lepší výsledek, než v sousedním Chodsku (viz graf 1).

Hypotéza 6 – Šumavská kultura se promítá do běžného života respondentů.

Celých 72% respondentů se domnívá, že se do jejich každodenního života šumavská kultura nijak nepromítá.

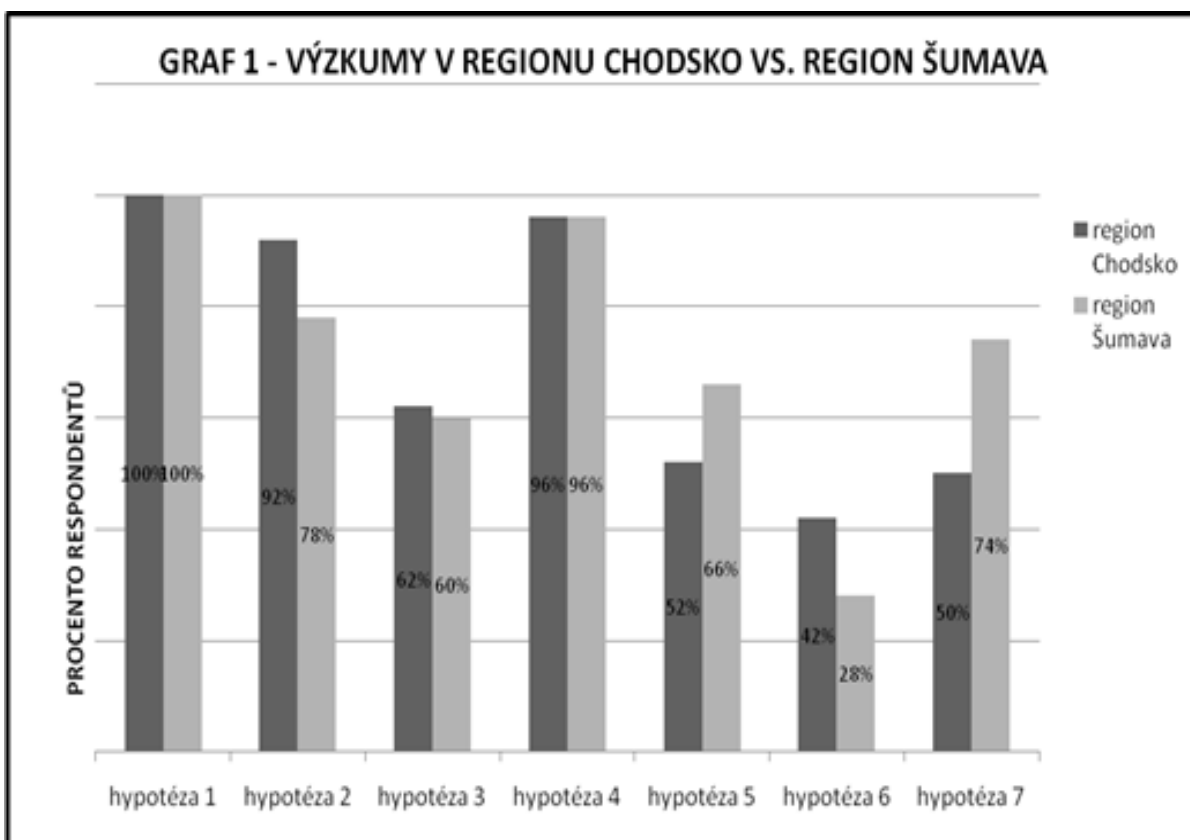
Naopak 28% (14 osob) míní, že ano; 42,9% z nich (6 osob) bere jako součást jejich běžného života dodržování různých lidových tradic a zvyků – „Mám rád tradice a zvyky a proto je rád dodržuji; vzpomeneme si při tom na minulost, zamyslíme se, jaké to vlastně dřív bylo a to přiblíží lidi navzájem.“

Hypotéza 7 – Respondenti se cítí být Šumavany.

Ve srovnání s výzkumem na Chodsku se tato hypotéza potvrdila lépe. Jen 26% respondentů (13 osob) se necítí být Šumavany. Sedm z nich (53,8%) uvádí, že se cítí být spíše občany České republiky. Dva respondenti (15,4%) argumentují tím, že nedodržují žádné šumavské zvyky, případně mají své kořeny a příbuzné jinde. Ostatní žádný důvod neuvádějí.

Naopak plných 74% respondentů (37 osob) se cítí být Šumavanem/Šumavankou. Nejčastěji (75,7%, 28 osob) je tomu tak proto, že se na Šumavě zkrátka narodili a žijí zde. 40,5% (15 osob) dále konstatuje, že mají Šumavu a její kulturu a přírodu rádi a rádi zde žijí. 18,9% respondentů (7 osob) se domnívá, že jejich pocit je ovlivněn výchovou, kořeny a předky. 16,2% (6 osob) vidí své „šumaváctví“ v dodržování zvyků a tradic. 10,8% respondentů (4 osoby) pak zdůrazňuje hrdost na svůj kraj.

Srovnání, nakolik se potvrdily hypotézy v obou zkoumaných regionech, znázorňuje následující graf:

Srovnávací výzkum v Praze

Hypotéza 1A – Respondenti studující v Praze jsou s osobností a dílem Jindřicha Šimona Baara obeznámení méně, než respondenti z Chodska.

Z dotazníků vyplývá, že 22 respondentů čili plných 73,3% nikdy jméno Jindřicha Šimona Baara neslyšelo.

Z 8 respondentů, kteří o Baarovi už někdy slyšeli (což je 26,7% ze všech dotázaných), si 6 osob nevybavuje, kde se o něm dozvěděli poprvé, jeden respondent si ho pamatuje z hodin českého jazyka a jeden jako autora předlohy jistého televizního filmu.

Vyjmenovat nějaké Baarovo dílo dokázal jediný respondent, který si vzpomněl na knihu *Pro kravičku*. Nikdo žádné Baarovo dílo nečetl.

Tato hypotéza se tedy potvrdila přesvědčivě.

Hypotéza 2A – Respondenti studující v Praze nemají k Jindřichu Šimonu Baarovi žádný vztah.

Z dotazníků vyplývá, že 29 ze 30 respondentů (tj. 96,7%) nemá k Baarovi žádný vztah. Jediný respondent (3,3%) tvrdí, že je Baar zajímavá osobnost.

I poslední hypotéza tedy potvrdila, že Jindřich Šimon Baar je sice na Chodsku mimořádně uznávaným a obdivovaným, ale nepřekračuje svým významem rámec lokální osobnosti.

Hypotéza 1B – Respondenti studující v Praze jsou s osobností a dílem Karla Klostermanna obeznámení méně, než respondenti ze Šumavy.

Z dotazníků vyplývá, že 27 respondentů, tedy plných 90%, nikdy o Karlu Klostermannovi ani neslyšelo.

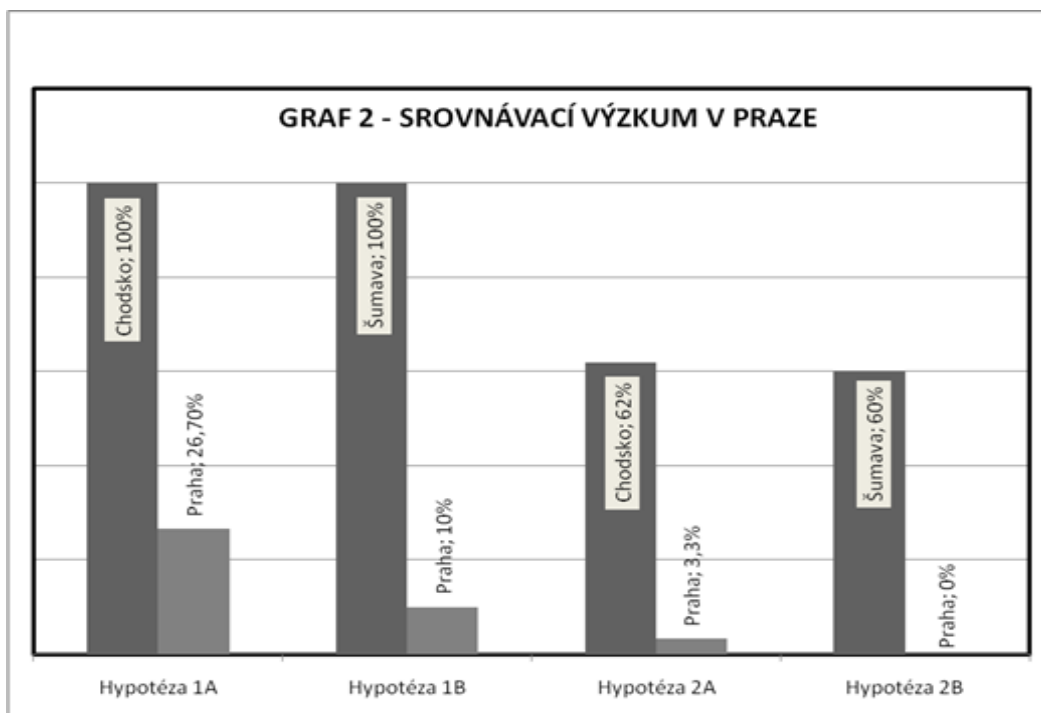
Ze 3 respondentů (10%), kteří si ho pamatují, ho dva znají z hodin literatury; vědí o něm jen, že byl spisovatel. Jeden respondent zná Klostermanna z rodinné dovolené na Šumavě; dále uvádí, že to byl spisovatel, který psal o Šumavě a o přírodě. Někaké dílo neznal ani jediný respondent.

Hypotéza č. 1 se tak potvrdila ještě důrazněji, než v případě J. Š. Baara.

Hypotéza 2B – Respondenti studující v Praze nemají ke Karlu Klostermannovi žádný vztah.

Z dotazníků vyplývá, že všech 30 respondentů (tedy 100%) nemá ke Karlu Klostermannovi žádný vztah, neboť ho neznají či uvedli, že je jim lhostejný. Tato hypotéza se tedy stejně jako v případě J. Š. Baara potvrdila beze zbytku.

Výsledky srovnávacího testu prováděného v Praze znázorňuje následující graf:

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Anděra, M., Zavřel, P.: Šumava: příroda, historie, život. Baset, Praha 2003
- Baar, J. Š.: Cestou křížovou. Novina, Praha 1941
- Baar, J. Š.: Farská panička. Rozrazil, Brno 1990
- Baar, J. Š.: Holoubek. Vyšehrad, Praha 1965
- Baar, J. Š.: Hrnčená bába a jiné povídky. Československý spisovatel, Praha 1983
- Baar, J. Š.: Chodská trilogie (Paní komisarka, Osmačtyřicátníci, Lůsy). Československý spisovatel, Praha 1976
- Baar, J. Š.: Jan Cimbura. Bohuslav Rupp, Praha 1946
- Baar, J. Š.: Poslední soud. Lidová demokracie, Praha 1958
- Balatka, B. a kol.: Chodsko; Český les. Olympia, Praha 1987
- Borovský, F. A.: Řivnáčův průvodce po Šumavě. Baset, Praha 2002
- Cífková, S.: Literatura – divadlo. Jihočeské nakladatelství, České Budějovice 1984
- Feřtek, T.: Kozinovo Chodsko. Reflex, 2004, 15. ročník, č.47, s.92-94
- Forst, V. (ed.): Lexikon české literatury I. A – G. Academia, Praha 1985
- Funkce lokální kultury v inovaci životního stylu. Katedra teorie kultury, Praha 1995
- Hofmeisterová, B.: Okouzlený milenec Chodska. Západočeské nakladatelství, Plzeň 1988
- Holub, D.: Chodsko. Státní tělovýchovné nakladatelství, Praha 1956
- Horpeniak, V.: Stará Šumava ve zvycích adventu a Vánoc. Arkáda, Klatovy 2007
- Jindřich, J.: Chodsko. Nakladatelství ČSAV, Praha 1956
- Jireček, H.: Vzdělání a osazení pomezního hvozdu Českého. Královská česká společnost nauk, Praha 1884
- Kázání Jindřicha Š. Baara Sbírkový svazek první. Společenské podniky, Přerov 1936
- Ke Kristu blíž! Sbírkový svazek druhý, Řeči příležitostné. Společenské podniky, Přerov 1938
- Kázání Jindřicha Š. Baara. Sbírkový svazek třetí, Ke Kristu blíž. Společenské podniky, Přerov 1939
- Kázání Jindřicha Š. Baara. Sbírkový svazek čtvrtý, Ke Kristu blíž. Společenské podniky, Přerov 1940
- Keberle, J.: Klobucký pan farář Baar. Nákladem vlastním, Klobuky 1940
- Klener, P. (ed.): Velký sociologický slovník. Karolinum, Praha 1996
- Klostermann, K.: Červánky mého mládí. Vilímek, Praha 1926

- Klostermann, K.: *Odyssea soudního sluhy*. Vilímek, Praha 1910
- Klostermann, K.: *Šumava, má láska*. PRAAM, Písek 2004
- Klostermann, K.: *Vzpomínky na Šumavu : kniha pamětí*. Hrad, Strakonice 2006
- Klostermann, K.: *Ze světa lesních samot; V ráji šumavském*. SNKLHU, Praha 1956
- Kronbauer, R. J.: *Záhadné příběhy a vzpomínky*. J. Otto, Praha 1904
- Křivský, P.: *Jindřich Šimon Baar (1867–1925)*. Literární archiv Památníku národního písemnictví, Praha 1976
- Kumperová, I.: *Chodský oděv v Domažlicích*, in: *Sborník muzea Chodska z Chodského hradu*, Muzeum Chodska, Domažlice 1990
- Kunc, J.: *Slovník soudobých českých spisovatelů*. Orbis, Praha 1945
- Mašek, P.: *Karel Klostermann – spisovatel Šumavy = Karl Klostermann – Dichter des Böhmerwaldes*. Nakladatelství Dr. Rebstöck, Sušice 2008
- Meditace*. Čtvrtletník pro literaturu, umění a filosofii, 1908–1911, 1.-4. ročník
- Menclová, V., Svozil, B., Vaněk, V.: *Slovník českých spisovatelů*. Libri, Praha 2000
- Michl, F., Roubík, F.: *Chodské vesnice*. Josef Hofmann, Domažlice 1939
- Mikuškovičová, J., Saková, J.: *Karel Klostermann : Personální bibliografie*. Krajská knihovna, České Budějovice 1976
- Novák, A.: *Stručné dějiny literatury české*. R. Promberger, Olomouc 1946
- Nový život*. Měsíčník pro umění, vzdělání a zábavu, 1896–1907, 1.-12. ročník
- Petráš, J. a kol.: *Šumava Karla Klostermanna : Příběh šumavské podmalby*. Jihočeské muzeum, České Budějovice 2008
- Pod jedním praporem*. Almanach českých katolických básníků, 1895
- Pršínová, T., Straková, L.: *Karel Klostermann (1848–1923) : soupis díla*. Jihočeská vědecká knihovna, Č. Budějovice 2008
- Putna, M. C.: *Česká katolická literatura 1848–1918*. Torst, Praha 1998
- Robek, A.: *K etnografickému studiu sociálních vztahů*. SPN, Praha 1965
- Roubík, F.: *Dějiny Chodů u Domažlic*. Ministerstvo vnitra republiky československé, Praha 1931
- Pek, J.: *Kronika šumavských hvozdů*. Papyrus, Vimperk 1998
- Schmidt, V.: *Handelswege und Handelszentren in Südböhmen*. Progr. Něm. reálky v Č. Budějovicích, České Budějovice 1901
- Regal, M.: *Život a dílo Karla Klostermanna*. Jos. R. Vilímek, Praha 1926

- Skarlandt, J.: Baarův památník: kniha vzpomínek na vynikajícího chodského spisovatele. Náklad vlastní, Praha 1926
- Svačina, R., Svačina, J.: Obrázky z Chodska. Rudolf Svačina, Domažlice 1940
- Šach, J.: Jindřich Šimon Baar v zrcadle vzpomínek. Nákladem vlastním, Hradec Králové 1927
- Šťastný, R.: Čeští spisovatelé deseti století. SPN, Praha 1974
- Štěpánková, H.: Ke kořenům. F. Obzina, Vyškov 1931
- Tichý, V.: K dílu Karla Klostermanna, in: Klostermann, K.: Ze světa lesních samot; V ráji šumavském. SNKLHU, Praha 1956
- Vodáková, A. (ed.): Sociální a kulturní antropologie. Slon, Praha 1993
- Vondruška, V.: Život staré Šumavy. Západočeské nakladatelství, Plzeň 1989
- Vondruška, V.: Církevní rok a lidové obyčeje. Dona, České Budějovice 2005
- Voráčková, J.: Lidová slovesnost – Kašperské Hory a okolí. In Sborník vlastivědných prací o Šumavě. MěstNV, Kašperské Hory 1980, s.205-233
- Zajatci hvězd a snů. Katolická moderna a její časopis Nový život (1896–1907). Argo, Brno 2000
- Záloha, J.: Šumava od A do Z. Jihočeské nakladatelství, České Budějovice 1984
- Zich, F.: Regionální identita obyvatel v pohraničí. Sociologický ústav AV ČR, Praha 2003
- Zoglmann, A.: Kdyně v díle a životě J. Š. Baara. Baarova společnost pro poznávání Chodska, Domažlice 1946
- Zpravodaj západočeských knihovníků. Knihovna města Plzně, Plzeň 1975
- Žáček, J.: Jindřich Š. Baar, strážný duch Chodska. Spolek Psohlavci, Praha 1948
- Žáček-Domažlický, J., Sladký, J.: Pod chodským nebem. Jaroslav Žáček, Praha 1940